

Rushåndteringsutvalget

V/Utvalgsleder Hans Petter Jahre

Deres referanse:

Vår referanse:

Sted, dato:

Oslo, 1.des 2023

Innspill til Rushåndhevingsutvalget

Strafferettslige og straffeprosessuelle sider ved forebyggings- og behandlingsreformen for rusfeltet

Politiets Kriminalitetsforebyggende seksjon i Oslo Politidistrikt, Enhet Øst, opplever at rusbruk blant ungdom er et økende problem. Tilbakemeldinger fra ungdomsskoler, videregående skoler og Salto i bydelene preges av stor bekymring for andelen unge som ruser seg både i skoletiden og på fritiden. Skolen opplever å ha få virkemidler i møte med barn og unge som ruser seg og ruskonsulenttjenesten er lite brukt.

Mange ungdommer uttrykker liten kunnskap og forståelse for rusens skadevirkninger på egen helse og læring og har liten innsikt i egen avhengighet. Rusen i Osloskolene forårsaker dårlig læringsmiljø og øker risikoen for skole-dropout for ungdom som ruser seg regelmessig. Andel unge i Oslo som ikke har gyldig vitnemål etter videregående, oppgis av Utdanningsetaten å være over 1000 (2022). Videre erfarer politiet at rusbruk, besittelse og erverv av narkotika skaper konflikter i ungdomsmiljøene som igjen er kilden til mange av de grove kroppsskadene og drapsforsøkssakene den siste tiden.

I mandatet for Rushåndhevingsutvalget beskrives den viktige oppgaven politiet har i å **avdekke og bekjempe alvorlig narkotika kriminalitet, herunder produksjon, innførsel og omsetning av narkotika**. I invitasjonen til innspill beskrives også utvalgets oppgave i å utrede **hvorvidt de strafferettslige og straffeprosessuelle virkemidlene politiet har til rådighet i dag er egnet til effektiv å kunne avdekke og forebygge narkotikabruk hos unge, og hvilke andre virkemiddel politiet eventuelt trenger**

Seksjon for kriminalitetsforebygging erfarer at unges rusbruk og knytningen til de større produksjon, og kjøp/salg-linjene henger tett sammen. Både terskelverdier for eget bruk, definisjonen av *rusavhengig* samt strafferettslige og straffeprosessuelle virkemidler må derfor sees i sammenheng.

Vi har valgt å kommentere på temaene; vurderingen av forholdsmessighet, bruk av tvangsmidler, terskelverdier og definisjon av rusavhengig.

Forholdsmessighetsvurderingen

På side 5. i RA brev av 9. april 2021 skriver riksadvokaten at saker som kun gjelder bruk av ulovlige rusmidler må vurderes som lite alvorlige. Dette er oppsiktsvekkende i et forebyggende perspektiv og oppleves ikke å være i tråd med realitetene av hvilke konsekvenser rusmisbruk har for barn og unge. Politiets kriminalitetsforebyggende seksjon er av den oppfatning at Riksadvokatens ståsted i vurdering av forholdsmessigheten ved bruk av tvangsmidler, blir for snever i møte med barn og unges rusbruk. Å kun vurdere den konkrete straffereaksjon mistenkte risikerer som avgjørende i forholdsmessighetsvurderingen, tar ikke tilstrekkelig høyde for den risikoen en begynnende rusavhengighet betyr for et barn. Rus er et stort samfunnsproblem, med store omkostninger både på individuelt plan, for lokalmiljøet og for det offentlige hjelpeapparatet. Den store forebyggende gevinsten for å avverge at unge mennesker utvikler en rusavhengighet bør være en del av forholdsmessighetsvurderingen ved bruk av for eksempel ransaking.

Riksadvokaten viser i sitt skriv av 9. april 2021 til internasjonale rettsnormer som EMK art. 8., og legger denne til grunn for forholdsmessighetsvurderingen. Seksjon for Kriminalitetsforebygging er av den oppfatning av Barnekonvensjonens artikkel 33, på samme måte som EMK 8, må være en del av denne forholdsmessighetsvurderingen. I artikkel 33 står det;

"Partene skal treffe alle egnede tiltak, herunder lovmessige, administrative, sosiale og undervisningsmessige tiltak, for å beskytte barnet mot ulovlig bruk av narkotiske eller psykotrofe stoffer, slik disse er definert i de relevante internasjonale traktater, og for å hindre at barn blir brukt i ulovlig produksjon og handel med slike stoffer."

Kriminalitetsforebyggende seksjon kan ikke se at ansvaret for å beskytte barn fra rusmidler får tilstrekkelig oppmerksomhet i fortolkningen som er lagt til grunn for RA's forholdsmessighetsvurdering.

Hva gjelder *avdekking og bekjempelse av alvorlig narkotikakriminalitet, herunder produksjon, innførsel og omsetning av narkotika*, er barn særlig utsatt for utnyttning. Når barn begynner å ruse seg søker de til miljøer som er svært uheldige for dem. Barn utnyttes og rekrutteres til narkotikavirksomhet blant annet gjennom grooming. De blir tilbudt goder i form av penger, gjenstander, status og oppmerksomhet i bytte mot handlinger de ikke kan straffes for. Å sette terskelen høyt for å gripe inn med tvangsmidler som ransaking, vil ikke bare være et hinder for å bekjempe alvorlig narkotikakriminalitet, men også tillate at man i stor utstrekning blir et redskap for kriminelle aktører.

Bruk av tvangsmidler

Politiet har i utgangspunktet de tvangsmidlene de trenger for å kunne håndheve ulovlig rusbruk. Problemet i forhold til politiets muligheter til å benytte seg av disse ser ut til å knytte seg til den samme fortolkningen som nevnt over; Riksadvokatens "bruk av alvorlige rusmidler må vurderes som lite alvorlige". Dette gir store konsekvenser for politiets adgang til å bruke tvangsmidler. Ved en forenklet oppsummering av Riksadvokatens redegjørelse, vil politiet dersom man påtreffer ungdom som erkjenner bruk, *ikke* kunne bruke tvangsmidler fordi grunnlaget faller bort ved erkjennelsen. Dersom ungdommen ikke erkjenner, er ikke lovbruddet alvorlig nok til at dette alene gir

grunnlag for bruk av ransaking. Med dette resonnementet settes skranken for tvangsmiddelbruk for så vidt høyt, at politiet står hjelpeløse i arbeidet med å avdekke bruk, og følge opp ungdom i begynnende rusmisbruk. Vi står igjen med mulighet til å opprette anmeldelse, men svært begrenset mulighet til å dokumentere lovbruddet.

Seksjon for kriminalitetsforebygging er av den oppfatning at utgangspunktet om at bruk av ulovlige rusmidler er lite alvorlig, fører til en for høy terskel i forholdsmessighetsvurderingen som igjen fører til en svært begrenset mulighet for bruk av tvangsmidler. I stort fører dette til at politiet i praksis er fratatt muligheten til å håndheve straffbar bruk av ulovlige rusmidler blant barn og unge. Det virker også kontraproduktivt for samfunnsansvaret vi er pålagt gjennom Barnekonvensjonen artikkel 33, om å beskytte barn og unge fra skadelige rusmidler.

Terskelverdier

En terskelverdi på 15 gram hasj synes å være veldig høy hva gjelder barn og unges bruk av ulovlige rusmidler. Når vi vet at 0,2-0,3 gram er ansett å være en brukerdose røyket i joint, betyr det at 15 gram rekker til et daglig forbruk over 50 dager. Om dette er tilfellet vil en ungdom ansees å ha utviklet en ikke ubetydelig rusavhengighet til cannabis/THC.

Politiets Kriminalitetsforebyggende seksjon stiller spørsmål ved om det i det hele tatt bør være terskelverdier for barn som bruker ulovlige rusmidler. Det kan være mange årsaker til en stor bekymring rundt et barns situasjon også utover rusmisbruk. Å avdekke barns rusmisbruk er første steget til å kunne yte hjelp og støtte og i mange tilfeller er det politiet som står i en posisjon til nettopp dette. Barns behov for hjelp bør ikke avgjøres ved terskelverdier. Vår erfaring er at profesjonelle aktører som jobber med barn, vil si at grensen for bruk bør være null.

Definisjon av rusavhengig

Antall straffesaker vil ikke være tilfredsstillende som utgangspunkt for politiets vurdering av hvorvidt en person er rusavhengig eller ikke. Med dagens praksis og terskel for inngripen, kan dessverre et rusmisbruk utvikle seg til en avhengighet. Hans lenge før politiet blir kjent med situasjonen. For barn og unge under 18 år, vil heller ikke rushistorikk eller rusbehandling være relevant

Riksadvokaten berører i sitt brev av 9. april 2021 i liten grad problemstillinger knyttet til barn og unges bruk av rusmidler. I den grad det nevnes, bygger argumentasjonen på en forestilling om at barn og unge under 18 år kun benytter ulovlige rusmidler til eget bruk. Seksjon for kriminalitetsforebygging erfarer at barn og unge både selger og kjøper narkotika i større utstrekning. Vi har også en ikke ubetydelig andel barn under 18 år som er rusavhengig. Skal disse da håndteres etter RA's fortolkning som under 18 år eller som rusavhengige? Dette er sentralt da det gir for så vidt store forskjeller i mulighetsrommet for bruk av tvangsmidler.

Dersom et barn er rusavhengig, eller i startgropen av et rusmisbruk er det som for voksne rusavhengige, viktig å tilby å kunne tilby hjelp. I straffereaksjoner for barn er det i alle typer saker lagt vekt på de individualpreventive sidene ved straffen. Dersom barn ikke skal kunne straffes for mindre bruk av narkotika vil vi frata barna muligheten for hjelp ved straffereaksjon ungdomsoppfølging. I dag er dette er en alternativ

straffereaksjon som kan gis enten som særvilkår i betinget forelegg, betinget dom eller som direkte overføring til Konfliktrådet.

Politiets behov i det forebyggende arbeidet

- Politiet trenger en reell mulighet til å kunne avdekke bruk og besittelse av ulovlige rusmidler og reagere på straffbare handlinger. Med dette menes at Politiet må ha mulighet til å ilegge reaksjoner i tidsmessig nærhet til hendelsen, dersom det skal ha noen forebyggende effekt.
- Politiet har god erfaring med å benytte seg av tvangsmiddelet kroppslig undersøkelse i form av urinprøver for å avdekke narkotikamisbruk i startfasen. Mange unge erkjenner ikke bruk, og det er relativt vanlig at foreldre heller ikke har fanget opp dette. Urinprøver og samtaler i et trepartssamarbeid mellom politi, ruskonsulent i bydelene og foreldrene, er både nyttig og viktig for å få iverksatt hjelp så fort som mulig. forebyggende arbeid.

1.

- Politiets Kriminalitetsforebyggende seksjon har behov for at det kommer tydeligere retningslinjer for hvordan forholdsmessighetsvurderinger ved bruk av tvangsmidler skal forståes for barn og unge under 18 år, både for de med et begynnende rusmisbruk og for de som har utviklet et alvorlig rusproblem. Det samme gjelder for ungdommer som blir utnyttet av kriminelle narkotikanettverk.

Med hilsen

Hanne Finanger

Seksjonsleder,

Kriminalitetsforebygging

Oslo Politidistrikt, Enhet Øst

